

Józan Ildikó

ELTE BTK Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Tanszék

jozan.ildiko@btk.elte.hu

Hol lakik az ördög? A fordítástörténet-írás új útjairól

A magyar irodalomtörténet mindig nagyobb becsben tartotta a fordítókat és a fordításokat, mint a francia, mert a fordítások szerepe a magyar nyelvű irodalom és kultúra alakításában mindig sokkal tapinthatóbb volt, mint a franciáknál. Náluk a fordításnak ez az előzmény jellege és ösztönzőereje ritkábban és kevésbé látványosan mutatkozott meg a francia nyelvű alkotásokon, és talán nem is annyira töltött be központi szerepet az irányjelző alkotások javában, mint a magyar irodalom esetén. Éppen ezért van különös jelentősége annak, ha a francia történetírás jut arra az önkritikát sem nélkülöző belátásra, hogy meg kell írja saját fordítástörténetét, mert a fordításnak a saját nyelvű kultúrában – eredeti alkotás és fordítás mennyiségi viszonyaitól függetlenül – alapvető és alakító szerepe van, és volt mindig.

Az előadásban két olyan nagyszabású francia vállalkozás kapcsán beszélek a fordítástörténet-írás kérdéseiről, új megközelítési módjairól, melyek a műértelmezés helyett inkább a fordítás mindenkori társadalmi és kulturális környezete, alakulási folyamatai – döntően adatszerű – vizsgálatával próbálják a történeti összegzést végrehajtani, és a fordítást nem pusztán az irodalom, hanem a – legtágabb értelemben vett – „szellemi örökség” alakítójának tekintik. Ez a két vállalkozás a négy kötetes, hatezer oldalas, teljes francia fordítástörténetet feltérképező *Histoire des traductions en langue française* (főszerkesztői: Yves Chevrel és Jean-Yves Masson), mely a Verdier kiadónál jelent meg. A másik pedig a Köztes-Európa tizenhat nyelvének – közöttük természetesen a magyarnak – a fordítástörténetét összegző *Histoire de la traduction littéraire en Europe médiane des origines à 1989* (szerk. Antoine Chalvin, Jean-Léon Muller, Katre Talviste et Marie Vrinat-Nikolov, Presses Universitaires de Rennes, 2019).